

O Jasenku

Jasenak je mesto na zapadu Hrvatske, na 45° 20' severne geografske širine i 15° 03' istočne geografske dužine, udaljeno 20-tak km od Ogulina, na putu Ogulin-Drežnica ili Ogulin-Novi Vinodolski.

Jasenačko polje, geografsko ime prostora na kome se nalazi naselje Jasenak, je pitoma zelena kraška udolina površine 2,5 km², na 630 m nadmorske visine.

Njen šumoviti planinski okvir na zapadu je Velika Kapela (Bjelolasica 1533m), a na jugoistoku i istoku krajnji sjeverni obronci Male Kapele. Ovaj prostor između Gorskog Kotara na sjeverozapadu i Like i Korduna na jugu i jugoistoku, u prošlosti se nazivao Podkapelsko. Zbog ovakvog njegovog položaja postoje različita tumačenja o njegovoj geografskoj pripadnosti: Gorskom Kotaru, Lici ili Kordunu.

O prostoru, na kome se danas nalazi Jasenak, nema historijskih i arheoloških podataka da bi se imala predstava o prošlosti ovog područja u vreme kad su ga, prije n.e. naseljavali Japodi ili iz doba kad su ga osvajali Rimljani i Varvari.

U materijalno i kulturno siromašnoj sredini i ono malo zapamćenih legendi iz davnih dana nije bilo dovoljno snažan podsticaj za istraživanje prošlosti.

Taj prostor od davnina je pripadao Modruškom vlastelinstvu. On je u njihovom Urbaru, iz 1486.godine, zapisan pod imenom Krakar: "Naselje u dolini prema Bjelolasici".

Njegovo naseljavanje srpskim življem datira između XVI i XVII veka.

Domorodačko stanovništvo povlačilo se pred pljačkaškim turskim upadima dublje na zapad i na te napuštene prostore, dužinom tadašnje tursko-austrijske granice, doseljavano je, po nagovoru vojnih vlasti Austrije i Bečkog dvora, srpski živalj iz Bosne i Dalmacije da kao vojnici čuvaju granicu od turskih upada.

U tom cilju formirana je 1527. godine vojna administrativno-upravna pokrajina - Vojna Krajina, neposredno podčinjena carskoj kancelariji u Gracu. Ona će kao takva ostati do 1881. godine, kad je prestala da ima vojni karakter.

Prota Manojlo Grbić, autor istorije pravoslavnih Srba u Gornjoj Krajini, navodi podatak da je 1632. godine ogulinski veliki kapetan Gašpar Frankopan "preveo veliki broj Srba" iz Cazinske Krajine i razmestio ih u naseljima oko Velike Kapele, među njima i u Jasenku. Kao "narodno predanje" prota Grbić je zapisao da je u Jasenku bio manastir i crkva još krajem XVI veka, odakle je preseljen u Gomirje.

Do pred Drugog svetskog rata stajali su na jasenačkom groblju vremenom obrušeni zidovi i toranj te stare crkve, posvećene Sv. Arhangelu Mihailu. Održalo se narodno predanje da su prvi Srbi doseljeni na Jasenačko polje bili gomirski stočari, koji su ovdje podizali "stanove" za stoku pa vremenom ostajali. Na to upućuju istoimeni toponimi i nazivi zaselaka u Gomirju i jasenačkom zaselku Vrelo. Ime sela dovodi se u vezu sa obiljem jasenovog drveta u njegovoj okolini.

Može se pretpostaviti da je u vreme doseljavanja Srba Jasenačko polje bilo zapušteno. Jedino vode i ispaše za stoku bilo je dovoljno. Krčenjem šume i oranjem ledina dolazilo se do obradivog zemljišta.

Podaci o brojnosti žitelja iz toga vremena su oskudni.

Iz dostupnih dokumenata vidi se da su u Jasenku 1768.godine bile svega 3 kuće, 1830. godine 18 kuća sa 244 žitelja, a 1866. godine 23 kuće sa 383 žitelja.

Nagli materijalni i demografski uspon mesto je doživljavalo izgradnjom puta Ogulin-Crikvenica ("Rudolfova cesta"), za ono vreme (1870-1878) savremene saobraćajnice. Bio je to prvorazredni privredni interes Hrvatske: eksploatacija šumskog bogatstva Velike Kapele i saobraćajno otvaranje ovog dela prema privredno jačim centrima. Kakve su privredne i materijalne promene nastale, pokazuje i podatak da je u to vreme godišnji etat šumarije Jasenak bio jedan od najvećih u ovom delu Hrvatske.

U Jasenku je 1887. godine izgrađena parna pilana rezane gradje koja je po godišnjem kapacitetu bila prva među tri tada podignute pilane na području zapadne Hrvatske (Lokve, Fužine, Jasenak).

Zamašnu eksploataciju šume (seča i pilanska prerada) pratio je transport, promet roba i narasle potrebe za radnom snagom, oživljavanje trgovine i zanatskih usluga. Izgrađene su, za ono vrijeme, impozantne građevine: crkva i škola od klesanog kamena, zgrade šumarije, žandarmerije i cestarska kuća.

Priroda sa bujnom vegetacijom i planinskim vazduhom i nadaleko poznato planinarsko izletište Bijele Stijene podsticali su sa svoje strane kretanje ljudi što je doprinelo društvenom i kulturnom napretku mesta.

Koliko je bio ubrzan demografski porast govori podatak da je 1913. godine Jasenak imao 1130 stanovnika.

Na dugoročni tempo podizanja materijalnog i društvenog standarda sela nepovoljno je uticalo zapostavljanje trajnih i stabilnih sopstvenih izvora prihoda seoskog domaćinstva: obrada zemlje i uzgajanje stoke. Uslovljen trgovinom drvene građe, u uslovima nestabilnih ekonomskih prilika i eksploatacije radne snage, ekonomski položaj mnogočlanih seoskih porodica bivao je sve teži.

Taj proces je obeležio period između dva rata. Njegove posledice trajno su usporavale privremeni napredak sela u vremenu 1945-1990. Posledice se višestruko osećaju i danas.

U II Svetskom antifašističkom ratu meštani su učestvovali na strani Antifašističke koalicije. Bilo je to prirodno opredjeljenje, otpor fašističkoj okupaciji i ustaškom pogromu srpskog življa.

Mesto je izgubilo 10% svojih žitelja, raseljeno i do temelja spaljeno. Materijalno uništeno i demografski unazađeno, preostalo stanovništvo nije uspevalo da sopstvenim snagama ekonomski i duhovno obnovi selo.

Bilo je realno za očekivati de će izgradnja sportsko-rekreacionog centra "Bjelolasica" osloncem na mogućnosti koje on nudi i na sopstvene prirodne resurse koji nisu zanemarljivi, biti podsticaj za oživljavanje učmale i zamrle privredne aktivnosti mesta. To se nije dogodilo. Preovladalo je decenijama održavano stanje podcenjivanja sopstvenih mogućnosti. Jasenku podjednako nedostaju ljudi, domaća inteligencija, sposobni da pokrenu privrednu aktivnost i neophodna finansijska podrška.

Nažalost, uz ne male mogućnosti opstanka i napretka nekadašnje mesto Jasenak se postepeno gasi.

(pisano 2004.g.)